

बी. ए. प्रथम वर्ष
पेपर – I
प्रकरण 03 :- कुटुंब संस्था
(Family INSTITUTION)

प्रा. सुलोचना जाधव

समाजशात्र विभागप्रमुख,
बळीराम पाटील महाविद्यालय
किनवट

प्रस्तावना (Introduction)

पुरातन काळापासून ते आजतागायत कोणत्याही मानव समाजाचा मूलभूत घटक हा कुटुंबसंख्या आहे. समाज हा अनेक कुटुंब मिळूनच होतो. व्यक्तीव समाज यांच्यातील दवा कुटुंबसंख्याच आहे. कोणत्याही समाजाच्या व्यवस्थेचा समाजशास्त्रीय अभ्यास करण्यासाठी कुटुंबसंख्येचा अभ्यास करणे अत्यावश्यक ठरते. प्रत्येक समाजात कुटुंब संख्या आढळून येते. मानव समाजाची कुटुंब संख्येशिवाय कल्पनाही करता येत नाही.

3.2 कुटुंबाचा अर्थ (Meaning of family)

- इलियट आणि मेरील

“ कुटुंब हे पती-पत्नी आणि मुली मिळून बनलेले एक जैविक आणि सामाजिक एक आहे.”

- रॉबर्ट लोवी

“कुटुंब विवाहावर आधारलेला असा सामाजिक एकक असतो की, ज्याम माता-पिता व त्यांच्या अपत्यांचा अंतर्भाव होतो.”

- माशील इ-जोन्स

“कुटुंब ही लैंगिक संबंधावर आधारलेली एक सामाजिक संख्या असून संगोपन ही तिची कार्य आहेत.”

3.3 कुटुंबाची वैशिष्ट्ये

- विवाह बंधनातून निर्मिती
- कार्य रक्तसंबंधीत समूह
- व्दिप क्षीयता
- प्वंशपरंपरा
- समान निवासय्यान
- आर्थिक आधार
- भावनात्मक पाया
- परस्पराबदलची कर्तव्यभावना
- मर्यादीत आकार
- कायम स्वरुपाचे लैंगीक संबंध
- सार्वत्रिकता.

कुटुंब संख्येचे कार्य (Functions Of Family Institution)

कुटुंबाची कार्य

अ)

1. कायवासनापूर्ती
2. प्रजोत्पादन
3. सामाजिकरण
4. बाल संगोपण व पालनपोषण
5. मानसिक कार्य

ब)

1. सामाजिक दर्मा व भुमिका
2. सांस्कृतीक हस्तांतरण
3. सामाजिक नियंत्रण
4. मनोरंजन
5. धार्मिक कार्य
6. शैक्षणिक कार्य
7. आर्थिक कार्य
8. राजकीय कार्य